

Boekpresentatie *De nieuwe vrijdenkers* door Boris van der Ham

Verslag door Myrthe Meester, 17 juni 2018

In *De nieuwe vrijdenkers*, samengesteld door Boris van der Ham en Rachid Benhammou, komen twaalf Nederlandse ex-moslims aan het woord over hun beslissing om de islam te verlaten. Dat is een gevoelig onderwerp, dacht ik bij mezelf. Is er niet al genoeg islamkritiek in de media tegenwoordig? Boris van der Ham, de voorzitter van het Humanistisch Verbond, benadrukt echter onmiddellijk dat dit 'geen anti-moslimboek' is. De meeste geïnterviewden spreken juist heel respect- en zelfs liefdevol over hun islamitische familieleden en het milieu waarin ze opgroeiden. Samen met Fatima, die in het boek haar verhaal doet, legt Van der Ham ons vanmiddag uit dat de emancipatie van ex-moslims in Nederland een urgente kwestie is.

Het Humanistisch Verbond werd in 1947 opgericht om de emancipatie van buitenkerkelijken te bevorderen. In die tijd was het in Nederland verre van geaccepteerd om geen lid van een religieuze gemeenschap te zijn. Enerzijds zette het Verbond zich in voor wettelijke en sociale gelijkstelling, terwijl anderzijds werd getracht een positieve levensbeschouwing te formuleren: waar geloofde men wél in? Inmiddels staat het iedereen in Nederland vrij om te geloven wat hij of zij wil. Of toch niet? Fatima benadrukt de grote druk die er binnen veel moslimgemeenschappen wordt uitgeoefend op haar leden, en hoe moeilijk het is om openlijk uit te komen voor je atheïsme. Sommige ex-moslims worden door hun omgeving verstoten. Anderen worden gedoogd, maar hun ongeloof blijft een gevoelig onderwerp, en ouders blijven levenslang hun best doen om hun afvallige kind terug te krijgen 'op het rechte pad'.

Je losmaken van de islam is een heel eenzaam proces, vertelt Fatima, zoals ook het verlaten van een gereformeerd of katholiek milieu heel eenzaam kan zijn. Maar terwijl ex-gereformeerden en ex-katholieken volop in de Nederlandse media gerepresenteerd worden, is de stem van de gematigde ex-moslim ondervertegenwoordigd. De voormalige moslims die je in kranten en op televisie hoort, hebben zich meestal vrij radicaal van de islam afgekeerd en veroordelen hun achtergrond. Met die felheid kan echter niet iedereen zich identificeren. Het is daarom tijd om een genuanceerder beeld naar buiten te brengen, een diverser palet aan verhalen waaraan ook zoekers en twijfelaars zich kunnen spiegelen. Ontmoetingsplekken voor ongelovigen met een moslimachtergrond zijn eveneens van wezenlijk belang. Daartoe heeft het Humanistisch Verbond het Platform Nieuwe Vrijdenkers opgericht, van waaruit geregeld borrels en bijeenkomsten worden georganiseerd.

Er zijn echter veel ex-moslims die ervoor kiezen om 'in de kast' te blijven. Van der Ham vertelt over een man die zichzelf 'bewust hypocriet' noemt en vrijwillig een dubbelleven leidt. Aan de buitenkant doet hij mee met de islamitische rituelen en gebruiken, zodat hij zijn positie binnen de moslimgemeenschap niet hoeft op te geven. Fatima zegt dat ze de betreffende man persoonlijk kent en zijn keuze respecteert, maar dat ze zelf in zo'n situatie het gevoel zou hebben 'vreemd te gaan' en zichzelf te verloochenen. 'Het zou mooi zijn als het verliezen van je geloof een aanvaarde optie zou worden, iets waarvoor iemand in alle openheid kan kiezen.' Een jonge vrouw in de zaal, die in het boek anoniem geïnterviewd wordt, voelt zich er nog niet klaar voor om aan haar ouders te vertellen dat ze geen moslim meer is. 'Maar ooit hoop ik eerlijk te zijn, en echt "ik" te worden.' Haar ouders zullen dat moeilijk vinden, beseft ze, maar 'ik blijf toch hun dochter'.

Fatima hoopt dat ook sommige islamitische ouders het boek *De nieuwe vrijdenkers* zullen lezen. Want voor hen is het eveneens moeilijk om met de beslissing van hun zoon of dochter om te gaan; ook zij kunnen veel schaamte en eenzaamheid ervaren. Het boek laat verschillende manieren zien om daarmee om te gaan. Hoe ze hun geloof trouw kunnen zijn zonder hun kind af te wijzen. Zelf heeft Fatima gisteren met haar familie het suikerfeest gevierd. 'Voor hen is dat een uiting van geloof, voor mijzelf is het puur cultuur. Gezellig samen eten.'